

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۳/۲۹

داکتر نوراحمد خالدی

در مورد زبان عربی چه میدانیم؟

زبان عربی نه تنها به عنوان زبان وحی و دین اسلام، بلکه به عنوان «زبان علم» در دوران طلایی تمدن اسلامی (قرن هشتم تا سیزدهم میلادی)، نقشی حیاتی در پیوند دانش باستان به جهان مدرن ایفا کرده است. در ادامه، تأثیر این زبان بر حوزه‌های مختلف و اهمیت تاریخی و معاصر آن بررسی می‌شود:

۱. تأثیر بر ستاره‌شناسی (نجوم)

پس از ترجمه آثار یونانی و هندی به عربی، مسلمانان رصدهای دقیقی انجام دادند که اصطلاحات آن تا امروز در زبان‌های علمی باقی مانده است.

• نام ستارگان: نام بسیاری از ستارگان درخشان ریشه عربی دارد؛ مانند ابوالجوزا (Betelgeuse)، رجل‌الجبار (Rigel)، نثر واقع (Vega) و الطائر (Altair).

سه ستاره کمر بند اوراین همه نامهای عربی دارند: جبار: (Orion's Belt)

النطاق: (Alnitak - Ori) درخشان‌ترین و سمت چپ‌ترین ستاره، حدود ۸۰۰ سال نوری از زمین فاصله دارد و شدت نور آن ۱۰۰ هزار برابر خورشید است

النیلام، نظام: (Alnilam - Ori) ستاره مرکزی که درخشان‌ترین در میان این سه ستاره است، ۱۳۴۰ سال نوری فاصله دارد و درخشندگی آن ۳۷۵ هزار برابر خورشید است.

منطقه: (Mintaka - Ori) راست‌ترین ستاره که خود یک سامانه ستاره‌ای دوتایی است و حدود ۹۱۵ سال نوری با زمین فاصله دارد

• اصطلاحات فنی: واژگانی نظیر سمت (Azimuth)، نظیر (Nadir) و ارتفاع (Alidade) مستقیماً از متون عربی به لاتین و سپس به زبان‌های مدرن وارد شدند.

• ابزارها: اسطرلاب که توسط منجمان مسلمان تکامل یافت، مبنای ناوبری دریایی در جهان شد.

۲. ریاضیات: زبان اعداد

بزرگترین تحول ریاضی در تاریخ، انتقال سیستم عددی از طریق زبان عربی بود.

• اعداد و صفر: سیستم عددی «هندی-عربی» و مفهوم «صفر» (Sifr) «توسط الخوارزمی به جهان معرفی شد که واژه Zero در انگلیسی و Chiffre در فرانسوی از آن گرفته شده است.

• الجبر: نام کتاب «الجبر و المقابله» خوارزمی مستقیماً به واژه Algebra تبدیل شد. همچنین واژه الگوریتم (Algorithm) شکل لاتین شده نام «الخوارزمی» است.

۳. تأثیر بر زبان‌های اروپایی

در دوران اندلس (اسپانیا) و سیسیل، هزاران واژه عربی در زمینه‌های تجارت، کشاورزی و علوم به زبان‌های اروپایی راه یافت.

• اسپانیایی و پرتغالی: حدود ۴۰۰۰ واژه در اسپانیایی ریشه عربی دارند) مانند Almohada به معنی بالش).

• انگلیسی و فرانسوی: واژگانی چون Sugar شکر/سکر (، Cotton قطن (، Alcohol الکحل (، Checkmate شاه‌مات) و Magazine (مخازن) نمونه‌هایی از این تأثیر عمیق هستند.

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی دلیکنیزی بڼی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکې په خیر و لولئ

۴. تاثیر بر زبان‌های دری/فارسی و اردو

این زبانها پیوند ساختاری و واژگانی ناگسستگی با عربی دارند:

• دری/فارسی: و پشتو با ورود اسلام به فلات ایران، خط پهلوی جای خود را به خط عربی داد. بیش از ۴۰ درصد واژگان فارسی، دری و پشتو ریشه عربی دارند. بسیاری از مفاهیم فلسفی، حقوقی و عرفانی در این زبان‌ها تنها با اصطلاحات عربی قابل بیان هستند.

• اردو: این زبان که ترکیبی از فارسی، پشتو، ترکی و هندی است، زبان دری/فارسی توسط افغانها به نیمقاره هند در اعصار غوریها، خلجیها، لودیها و سوریها معرفی شد. به همین مناسبت اردو بخش بزرگی از ذخیره لغات علمی و مذهبی خود را به واسطه دری افغانها از زبان عربی گرفته است و رسم‌الخط آن نیز کاملاً مبتنی بر الفبای عربی (نستعلیق) است.

۵. علوم اجتماعی و فلسفه

• روش‌شناسی: ابن خلدون در کتاب «مقدمه»، پایه جامعه‌شناسی و علم تاریخ‌نگاری مدرن را بنا نهاد. اصطلاحاتی مانند «عصبیت» در تحلیل‌های اجتماعی او هنوز هم مورد مطالعه است.

• فلسفه: ترجمه آثار ارسطو و افلاطون به عربی و شرح‌های ابن‌رشد و ابن‌سینا بر آن‌ها، فیلسوفان اروپا را از تاریکی قرون وسطی نجات داد و زمینه‌ساز رنسانس شد.

۶. اهمیت تاریخی و معاصر

• اهمیت تاریخی: زبان عربی برای قرن‌ها نقش «زبان میانجی» (Lingua Franca) را در جاده ابریشم و مسیرهای تجاری ایفا می‌کرد. این زبان مخزن دانش یونان، آسیای مرکزی، فارس و هند بود که اگر به عربی ترجمه نمی‌شدند، احتمالاً در آتش‌سوزی‌ها و جنگ‌های باستان نابود می‌گشتند.

• در زمان معاصر: امروزه عربی زبان رسمی ۲۵ کشور و یکی از شش زبان رسمی سازمان ملل متحد است. از نظر استراتژیک، این زبان کلید درک تحولات سیاسی و اقتصادی خاورمیانه و شمال آفریقا است. همچنین به عنوان زبان مذهبی بیش از ۱.۸ میلیارد مسلمان، جایگاهی مقدس و جهانی دارد.

بر اساس احصاییه‌های سال ۲۰۲۵، زبان عربی با بیش از ۳۳۴ میلیون نفر (بومی و غیربومی)، پنجمین زبان پرنفوس جهان است.

نتیجه‌گیری:

زبان عربی فراتر از یک زبان قومی، یک «تمدن زبانی» است. از معادلات جبری در کمپیوترهای ما تا نام ستارگان در آسمان، همگی نشانی از عصر طلایی دارند که در آن زبان عربی پل ارتباطی میان خرد باستان و علم مدرن بود. بدون تأثیر این زبان، سیر تکامل علوم ریاضی و نجوم در جهان غرب و شرق به شکل امروزی غیرممکن بود.

آرشیف: مطالب نشر شده نور احمد خالدي